

פניני חינוך מהפרשה

גודל האחריות!!!

אחד הדברים היסודיים ביותר במלאכת החינוך היא הידיעה שהתלמיד הנמצא תחת משמרתי ללמדו ולחנכו, אינו עניין של מה בכך, ומכיון שבחרתי במלאכת הקודש, להיות מלמד/מגיש (מגיד שיעור), ממילא אני צריך שיהיו תלמידים בשביל ללמדם. העניין הרבה יותר רציני, עמוק וחשוב. בעצם הופקדו בידי כך וכך נשמות ישראל וחובתי להשתדל ולעשות כל שביכולתי כדי לחנכם ולגדלם בטהרה.

וככל שנשכיל להבין עד כמה ערכם של תינוקות של בית רבן תופס מקום אדיר ועצום בעם ישראל ולפני ה' יתברך, כך ניגש אל המלאכה ביתר חרדת קודש, וממילא פעולותינו ומעשינו יהיו ביתר המחשבה לגודל האחריות. ואם ננהג כן, אין ספק שנצליח למנוע מכשולות, אשר לא פעם הם כדיני נפשות ממש.

ונציין כמה דוגמאות מהשטח, עד כמה זהירות צריך ביחסנו כלפי תלמידנו ובנינו, והגם שהדברים ארוכים מאוד, לפוטרו בלא כלום אי אפשר, ותחילה נפתח בנקודה יסודית הנלמדת מפרשתנו, פרשת 'ויקרא', המוכיחה עד היכן מגיע מעלת טהרתן של תינוקות של בית רבן.

וכאן המקום לציין מה שאמר לי מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שגדר "תינוקות של בית רבן" הוא עד גיל 18.

אל"ף זעירא

הפרשה פותחת במילים: "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר" (פרק א, א). הקורא פסוק זה מבחין מיד באות אל"ף הקטנה במילה: "ויקרא", מהי המשמעות המיוחדת לכך? המפרשים האריכו בסיבת הדבר, אך נראה עוד לבאר על פי מה שאמרו חז"ל במדרש רבה בתחילת פרשת צו (פרשה ז אות ג): "אמר רב אסי: מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים ואין מתחילין בבראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקרבתות טהורין, יבואו טהורין ויתעסקו בטהרה" (עכ"ל). וכן נפסק בש"ך להלכה (שו"ע יו"ד סימן רמה ס"ק ח). בדורות רבים היה נהוג שמלמדי תינוקות פותחים בלימוד תורה דווקא בחומש ויקרא ולא בחומש בראשית, מהטעם הזה. לדעת רב אסי, התנאי ללימוד תורה הוא טהרת הלב, התמימות והאמונה בתורת ה'. אין יותר טהור מילד רך שפותח לראשונה את החומש. כמובן שצריך לעשות הכל כדי למשוך את ליבם של הילדים לאהוב את מה שלומדים, אך בלי לטעת בתוכם את התובנה שחיי עולם נטע בתוכנו ותורת אמת נתן לנו, לא תועיל שום טכניקה ושום שיטה שאינה בנויה על החדרת הערך של מצות תלמוד תורה.

מעלת טהרת התינוקות

בטהרה זכה ומושלמת אפופים התינוקות, על גודל מעלת זְפוּתָם מובא בחז"ל (שבת קיט, ב) "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן. אמר רב פפא לאביי: דידי ודידך מאי? (שלי ושלך מהו)? אמר לו: אינו דומה הבל פה שיש בו חטא להבל פה שאין בו חטא".

תינוקות של בית רבן בהבל פיהם - ובלימוד תורתם, מקיימים הם את העולם, כיון שפיהם טהור ונקי, ונפשם זכה מכל רבב ולא נפגמה על ידי זוהמת החטא.

החפץ חיים בספרו שמירת הלשון (שער הזכירה פרק ז) מאריך עוד בגודל מעלת טהרת התינוקות וז"ל:

"תינוקות של בית רבן, אף דאין להם שום קדושת מחשבה ודבקות לה' בעת דיבורם, עם כל זה העולם קיים על הבל פיהם זה. ולמה זה דומה? לעני אחד שמצא אבן טובה ויקרה אשר סגולתה רבה מאד לכמה עניינים, ואינה נמצאת רק בכתרי המלכים, ונודע דבר זה למלך והעשירו בעושר גדול, והנה העני הוא שמצאה, אף שהוא אינו יכול להשיג בחכמתו את גודל הסגולה של האבן, עם כל זה גודל טובתה של האבן בעצמותה וגודל אורה הסבה לו את כל הטוב ההוא שנעשה שר חשוב בעיני המלך".

התינוקות, בשל מעלתם הטבעית, אשר נפשם טהורה וזכה מכל רבב ופגם של חטא, מעלת קדושת תלמודם עצומה ונוראה, ולמרות שחסרים הם בדבקות המחשבה וקדושתה בעת לימוד התורה, אף על פי כן הבל פיהם מהווה את הקיום לעולם כולו. בשל כך מתחילים ללמד התינוקות בתורת כהנים, כיון שקורבנותיהם סמל הטהרה והזכות. על כן יבואו התינוקות אשר טהורים הם וזכים, ויתעסקו בקרבנות המביאים לטהרה המושלמת.

עד היכן מגעת מעלת הקרבנות?

מובא בספר החינוך (מצוה צה) בעניין בניית בית הבחירה :
 "כל המצוות שנתן הקב"ה לבני אדם, מטרה אחת להם: להיטיב לנו כל הימים. מאותה סיבה ציוונו לבנות את בית המקדש שבו תהא השכינה שורה, ומשם יוכלו בני האדם למשוך שפע ברכה וקדושה, וכל תכלית בית המקדש - הקרבנות".
 הקרבנות, תכלית אחת להם - לקרב את נפשות ישראל לאביהם שבשמים ולהסיר את המסכים שנוצרו על ידי העוונות, כי הקרבן כפרה הוא על הנפש אשר חטאה בשוגג והתרחקה בעקבות כך מבוראה, וכיון שהחוטא לא השכיל להשתמש בכח הבחירה ובנפש המשכלת אשר בו - אשר היא מבדילה אותו מן הבהמה, צריך הוא להביא קרבן. אך ברגע בו מקריב הוא את הקרבן, ליבו מתקרב לאביו שבשמים ונפשו מתדבקת בבוראה.

כיצד מהווה הקרבן כפרה על החטא?

קרבן - מהותו היא הפיכת הבהמה - סמל החומריות - לפסגת הרוחניות: "אֲשֶׁה ריח ניחוח לה".
 ומאריך הרמב"ן לבאר בעניין זה, כי כל מהות הקרבן היא שיחוש המקריב כאשר רואה הוא את הבהמה עולה על גבי המזבח ונשחטת ונאבדת מן העולם, שבעצם כך היה צפוי להיעשות לו - כטענת מידת הדין: "הנפש החוטאת היא תמות". ועליו לחשוב בנפשו בעת זריקת דם הבהמה, כאילו נזרק דמו, ובעת הקטרת האימורים כאילו הוקטרו איבריו. שהרי הבהמה היא בעל החיים הקרוב ביותר לאדם מצד גודלו, מבנה גופו, איבריו ותכונותיו. וכאשר יחוש האדם על נפשו את אשר נעשה לבהמה כמי שנעשה לו עצמו, ודאי שתתעורר נפשו לתשובה. כליון הבהמה וסופה יעורר אותו לחשוב על סופו. לאחר זאת, ודאי הוא שתשובתו תהיה שלמה ולא יִשָּׁנָה על חטא זה לעולם.
 הנה כי כן, הקרבן, טהרתם של ישראל הוא. מטהר את נשמתם של ישראל ומנקה ומזכך את נפשם מהעוונות שדבקו בהם, ועל ידי כך מקרב את ישראל לאביהם שבשמים.
 ומשום כך יבואו הפעוטות - פסגת הטהרה, אשר נפשם הזכה לא הוכתמה בזוהמת החטא, וחושך החומריות לא האפיל על נשמתם הטהורה, יבואו טהורים אלו - ויתעסקו בטהרה.

אכן, ראוי לשנן את הדברים השכם והערב בכדי שנוכל ליתן מבט אמיתי ונכון על תלמידינו ובנינו, ונלמד להעריך את גודל השליחות והתפקיד האחראי אותו זימנה לנו ההשגחה העליונה.
 ומן הראוי לציין כמה עובדות, על מנת לעורר לב הקורא.

זהירות בהערות לבחור

בעיניי ראיתי מגיד שיעור שכעס על תלמידו על איזה עניין וצעק עליו בקול גדול באמצע בית המדרש לעיני כמאה תלמידים. והדבר כואב עד מאוד, נכון שצריך לפעמים לגעור בבחור, אך מי אמר שמוותר לבזות אותו ברבים בצורה כזו?
 וביותר מכך, האם אכן הצעקה עשתה את התועלת במקרה זה? ללא ספק שהבחור נפגע עד עמקי נשמתו והתבייש, ייתכן שכעת הוא גם נוטר טינה ולא יקבל דברי מוסר מהצוות, ובודאי שלא הועיל הדבר לחינוכו כלל. הביזיון מהאירוע הותיר בו רושם וחרט צלקת בנפשו, ומי יודע מתי יהיה אפשר לאחות אותה אם בכלל. וכבר שמענו על בחורים שהתבזו, בצורה זו או אחרת ע"י מלמדיהם, ומזה הידרדרו עד שלבסוף יצאו לתרבות רעה רח"ל.
 ועוד, מי התיר להפריע ללימודם של כל הלומדים באותה שעה בבית המדרש? האם מחמת שקשה לו להתגבר על כעסו מלצעוק בקול גדול, מותר לו לגרום לביטול תורה דרבים, אף אם מדובר ברגע אחד?!

נשבר באמצע עלייתו הרוחנית

מעשה בבחור שהכרתי אישית, שעבר הרבה מצבים לא קלים מצד משפחתו, אחיו ירדו מדרך התורה וחלקם עזבו את ספסל הלימודים, והוא נשאר הבן היחיד במשפחה כבן ישיבה.
 אחרי הרבה עידוד ותמיכה הוא הצליח להחזיק מעמד, ואף להתעלות, עד שכעבור כשנה היה לאחד מהבחורים הטובים ביותר בישיבה.
 יום אחד חש הבחור שלא בטוב והשתחרר לביתו באישור המשגיח. לאחר יומיים צלצל המשגיח לביתו של הבחור לדרוש בשלומו. אמו של הבחור ענתה ואמרה שכעת היא במקום עבודתה ואינה יודעת מה מצבו בדיוק מבחינה בריאותית, וכשנשאלה אם הוא בבית השיבה שאיננה יודעת.

למחרת, שוב התקשר המשגיח ואז ענה לו הבחור בעצמו, בתחילה, עוד לפני שזיהה את הקול מהעבר השני, היה קולו של הבחור נשמע ברור ורהוט אולם לאחר מכן החל לדבר בקול נמוך וצרוד.

המשגיח הבין שהבחור מערים עליו, וגער בו: "אתה משחק משחקים, אתה לא באמת חולה. אל תחזור לישיבה, רק עם ההורים!"

אחרי יומיים, הבחור חזר בגפו לישיבה ורצה לשוחח עם המשגיח על העניין. אבל המשגיח סירב לקבלו והודיע לו ברורות: "אין לי מה לדבר איתך, לך הביתה, תחזור רק עם ההורים!"

חזר הבחור בשברון לב לביתו ולאחר מספר ימים חזר עם הוריו שאחרי מאמצים מרובים הצליחו להפיס את דעתו של המשגיח. והבחור חזר.

אלא שהשאלה הגדולה היתה, איך הוא חזר? באיזה הרגשה? כיצד המשיכה התנהלותו מאז?

מאותו יום הבחור לא חזר לתפקודו הרגיל, וירד פלאים. המצב הגיע לידי כך שהוא היה צועק ומתחנן להוריו שאינו רוצה עוד להיות בישיבה.

וכאן עומד הבן ושואל?

זה המחיר? עד כאן? וכי כדאי לאבד את הבחור לגמרי בגין שהות נוספת בביתו?

ואם הוא חש צורך להישאר יום נוסף או יומיים נוספים בבית האם זה אסון כל כך גדול?! האם מחובתו של משגיח למשוך את הבחור בכח מהבית אם הוריו מבינים שהבחור **אולי** צריך אתנחתא של עוד יום או יומיים?

בפרט שמדובר בבחור שבעברו היה מאוד רגיש בכמה מישורים, ואותו משגיח מודע לכך. ולמרות הכל הבחור התאמץ ועשה שינוי גדול מהקצה אל הקצה, האם אין צורך לקחת את כל זה בחשבון?!

עד היכן?!

נציין שכמובן בעובדות אלו ובדומיהן אין בכוונתנו חלילה להטיל דופי באותם המשמשים בקודש בעולם התורה, ובודאי ישנם רבים וטובים אשר מהווים ממש סמל ודוגמא למידות טובות, לגדלות ולעובדי ה' אמיתיים, אך על כל פנים את הזעקה צריך לזעוק בכדי לעורר על תופעה שלצערנו הגדול קיימת, ולוואי ויהיה מאן דהו שיתנם על לוח ליבו, ועל ידי כך תינצל אפילו נפש אחת מישראל, והיה זה שכרנו.

השחתה של מידות עד כדי התעללות

עד היכן יכולה להגיע השחתה של מידות מגונות, נוכל לראות מתוך מעשה שעובדותיו ידועות לנו, זוג שחיו באושר ועושר עד שנולדה בתם האחרונה, ואז התחיל ויכוח בין האב לאם על השם שיעניקו לה, האם רצתה לקרוא לה על שם אמה - "רחל", בטענה שכנראה לא יהיו לה עוד ילדים מחמת גילה המבוגר, אך האב טען שיש לקרוא לילדה על שם אמו - "מזל".

ובינתיים, הזמן חולף והויכוח לא נגמר ועדיין הילדה ללא שם, המצב נמשך עד שהאם ברחה מהבית לחודשיים והשאירה את התינוקות הקטנה לטיפול של אחותה שהיתה מביאה אותה לבית הספר...

המורה בביה"ס הבינה שהמצב בבית קשה והרשתה לה לשבת בכניסה לכיתה ומדי פעם היתה האחות המסורה יוצאת להאכיל אותה ולטפל בה.

אחרי חצי שנה של ויכוח שלא נגמר, הציע להם קרוב משפחה שאם הם לא מגיעים לכלל הכרעה, שילכו לבית המשפט ומה שייפסק להם עליהם לקיים.

ואכן, הם קבעו זמן לדיון, ולאחר שכל אחד טען את טענתו, הכריע השופט: בינתיים יקראו לילדה לא רחל ולא מזל אלא "רינה", ובתעודת הזהות שלה יהיה כתוב השמות רחל ומזל בסוגריים כך שכשתגדל היא תוכל להחליט איזה שם היא רוצה שיקראו לה.

כשיצאו מבית המשפט, תוך כדי שהם יורדים במדרגות אמר הבעל לאשתו: תראי, חשבתי על הנושא, לא אכפת לי **שתקראי לה רחל** וזהו!!

אלא שעדיין לא נגמר הסיפור!

היום, אחרי שנים רבות, הבת עצמה, רחל, מספרת:

כל החיים אבא שלי לא רק שלא התייחס אלי אלא ממש לא הכיר בי! הייתי בשבילו כמו אויר, מעודו לא קרא לי בשמי, ואפילו לא זכיתי ליחס ממנו עד יום מותו האחרון. כשהיה לוקח את כל הילדים להצטלם לעשות תמונה לגלוייה בשביל ראש השנה - כנהוג אצלם, לקח את כולם חוץ ממני.

וכך סיפרה עוד הרבה זכרונות גרועים.

מחריד! עד היכן מגיע השחתה של מידות, להתאכזר על בתו רק מחמת שלא קיבלה את השם שהוא רצה, רח"ל.

המעניין הוא שאותה בת לא נתנה לניסיונות אלו להחליש אותה, אלא אדרבה, מתוך עבודה אמיתית ועמוקה מכח הבחירה הנתונה בידיה הצליחה להגיע בעבודת ה' למקומות שרבים וטובים מתפללים ושואפים להגיע.

אכן, ברור שלכל אדם יש בחירה בחייו כיצד להתנהג ולהתנהל, וכל בר דעת מבין שיש דברים שהם חציית קווים אדומים.

משפט של הרס בסיומו של בניין

סוף זמן קיץ. היום האחרון בעולם הישיבות. השעות האחרונות ממש בסיומה של שנה, אני רואה בחור מוקר בתחנת האוטובוס באחד מרחובות העיר. לאחר שדרשתי בשלומי הבחנתי בדמעות הנקוות בזוויות עיניו. שאלתי אותו מה אירע, והוא השיב לי: באתי לשוחח עם הרב (המשגיח) וביקשתי ממנו ללכת הביתה מוקדם יותר, כיון שמקום מגורי הוא מרחק של כמה שעות נסיעה, ואז הוא אמר לי: "זוז! אתה מפריע לי בעין כרגע!!!" נפגעת עד עמקי נשמת. פייסתי אותו ואמרתי לו: בודאי תפסת אותו ברגעים של לחץ. לאחר כמה דקות רוחו שבה אליו והוא נרגע. אך עדיין הדבר נדרש וצריך להיאמר - עד כמה צריך להיזהר בכבודו של כל בחור, ועוד ברגע כזה קריטי בו הוא מסיים שנת לימודים נפלאה...

נזק מהקעמפ שעתיים לפני שבת!

פעם פגשתי יהודי אחד שלצערנו עדיין אינו שומר תומ"צ, שסיפר לי מעשה מצער מאוד: בבחורתי למדתי בישיבה, בעקבות כמה מקרים נפלה ההחלטה אצל ראש הישיבה לסלק אותי. עברו שבועיים וכל הישיבה יצאה לקעמפ שנמשך ארבעה ימים כולל שבת. הגעתי גם אני. הבנתי שלא תהיה בעיה כיון שראש הישיבה מגיע רק לשבת, ואז כבר לא תהיה לו ברירה אלא להשאירני במקום. כך חשבתי. שעתיים לפני שבת, הגיע ראש הישיבה למתחם וראה אותי. הוא ניגש אליי והודיע לי בתקיפות: לא מעניין אותי! אתה לא נמצא כאן בשבת! ניסיתי לדבר אל ליבו, אך ללא הועיל, כמוצא אחרון זעקתי "אין לי להיכן ללכת עכשיו!" אך הוא עמד על דעתו בצורה נחרצת, באומרו: ברדיוס הזה של המתחם שלנו אין לך רשות להיכנס! בלית ברירה, ארזתי את חפציי ויצאתי כשעה קודם כניסת השבת לדרכי, עד שתפסתי טרמפים והגעתי לבית לאחר שהוריי סיימו כבר את סעודת השבת... וכאן פנה אליי הנ"ל שאל אותי: מי אשם בחילול השבת? תדע לך שמאז החלה ההידרדרות הרוחנית שלי עד למצב בו אני נמצא כיום.

כולם השלימו-המסרים חוזרים!

לאחרונה אמר לי מחנך אחד שאחרי כמה שיחות טובות וחודרות בכיתה על ענייני בין אדם לחברו כיון שהיו כמה קבוצות בכיתה שהיו מסוכסכות אלו עם אלו, ולאחר ששמעו את הדברים השלימו ביניהם והתפייסו. מאוד משמח ומעודד לשמוע ולראות, שהדברים חוזרים ומשפיעים ובעיקר - שגם כשנוצר מצב לא נעים ומורכב בקרב תלמידים, עם עבודה נכונה והחדרת והנחלת מסרים ניתן לעשות שינוי אמיתי ופנימי. המהפך לא הגיע סתם אלא מתוך ערכים שהמחנך הנחיל בכיתה. הדבר מחייב!

מכתבי פרידה ומתנות

עובדה נוספת בעניין זה שסיפר לי לאחרונה מחנך אחד: לפני שבועיים עזב תלמיד אחד את התלמוד תורה (הנמצא בב"ב) כיון שמשפחתו עברה לגור ברכסים. ביום שקודם עזיבתו, הפתיעו אותו כל ילדי הכיתה עם מכתבי פרידה מאוד חמים, וקבוצה של תלמידים אף קנו לו ספרים עם הקדשה חמה שכללה מילות הערכה וכמה הוא יחסר להם בכיתה ובחברה. הדבר מעורר התפעלות על מידות טובות שהושרשו בקרב התלמידים הללו. חשוב לאין ערוך כמחנכים להחדיר ערכים מהסוג הזה ודומיו בקרב תלמידינו.

לא להיות משוחד

אך מאידך צריך לדעת שפנים נוספות לעניין, כאשר מתעסקים בעבודה עם תלמידים צריך ליתן את הדעת לא להיות משוחד מהתלמיד, כי יכול להיות מצב שהתלמיד אומר לרב: דע לך מורי ורבי, שכל השינוי שחל בי הוא בזכותך, ועשית למעני הרבה!"

וכו', עד שכאשר צריך להעיר לו או להעמידו על מקומו בצורה ראויה, הרב עלול קצת להקל בזה, או להעלים עין מדברים שקשורים להנהגה שלו בלי להשים לב שזה קורה כיון שהוא קצת משוחד מהתלמיד. נקודה זו חשובה מאוד.

בפרט שיש מקומות בהם נוצר מצב שיש תלמידים שהם כמו "חסידים" של המשגיח או של אחד הרבנים, וזוכים לקרבה מיוחדת אשר לכשעצמו זהו דבר חיובי, אך לעיתים נגרם על ידי כך שלא מעירים להם על דברים שמעירים לבחורים אחרים שלא זכו להיות מקורבים לאותו רב.

ומלבד מה שנחסרים הם בבנייה האישית, הדבר גורם לקנאה ביניהם לבין חבריהם, ולמצב בו אחרים מסתכלים על הרב שהוא נוהג באיפה ואיפה ובהנהגה של חוסר הגינות כלפיהם.

ההתפרצות שגרמה לסיוע...

המעשה הבא יוכיח עד היכן יכול להגיע האדם העובד על עצמו ומידותיו:

רועה נאמן לעדתו היה רבי ישעיהו ברדקי זצ"ל, ראש העדה האשכנזית בירושלים. הוא נשא על שכמו את סבלם ודאג לטובתם וייצג את העדה לפני השלטונות. ליבו היה ער לכל צר ומצוק, והתאמץ לעזור לכל מר נפש וקשה יום.

פעם בערב שבת קודש נכנס אליו עני וגילה לו, כי בביתו אין לחם לשבת. רבי ישעיה רצה לעזור לו, אך כסף מזומן לא היה בידו. נטל פמוט אחד ונתנו לעני במתנה, ואמר לו שימכרנו ובדמיו יקנה צרכי שבת.

כעבור שבועות מספר שוב נכנס אותו עני עם אותה בקשה, נטל רבי ישעיהו את הפמוט השני ונתנו לו. לא ארכו הימים ואותו עני שוב מתדפק על פתחו. רבי ישעיה, שלא היה ביכולתו לעזור לו, נטל את ה"שטר"ימל" שלו ונתן ליהודי שימכרהו ויתפרנס ממנו.

אותו עני מר נפש, לקח את השטר"ימל וחבט בפניו של רבי ישעיה, והתפרץ בחירופים על מה שאינו עוזר לו בכסף מזומן. הפטיר רבי ישעיה: אם יהודי מתפרץ בצורה קשה כזו, מי יודע עד היכן צרותיו וכאביו מגיעים, ומה גודל יגונו וסבלו אם איבד

כבר את שיווי משקלו. לא התמהמה הרבה, פנה אל העני: בוא עמי מיד ונגייס לך עוד עזרה.

וכך סיבב איתו רבי ישעיה על הפתחים עד שקיבל עזרה הגונה...

בחכמת הגר"א-יצאה האמת לאור!

לאחד מחשובי היהודים בשקלוב היתה בת יחידה ויפת תואר, והוא השיאה לאחד מתלמידי החכמים בעיר. שנתיים לאחר החתונה עברה רוח קנאה על הבעל כלפי אשתו. שני אנשים באו והעידו כי ראו במו עיניהם כמה פעמים שהיא נסתרה.

הבעל הגיש את דינו בפני רבי יהושע צייטלס. הלה הזמין את העדים והללו חזרו על עדותם, שלפיה הבעל צריך לגרש את אשתו. אבי האשה, שהיה מחשובי העדה, התקומם וצווח כי הם עדי שקר וכי רק בגלל קנאה ושנאת חנם הם מלעיזים על בתו

הכשרה. האשה עצמה הכחישה בכל תוקף את דברי העדים, וקשה היה לרבי יהושע להכריע בנושא כה רגיש וגורלי. באותה עת היה עליו לנסוע לפטרבורג, והוא החליט לעבור דרך וילנה כדי להכיר את גאון ישראל רבי אליהו מווילנה, הגר"א,

ולהתייעץ עמו לגבי מקרה הקנאה הקשה להכרעה.

הוא הגיע לוויילנה, נפגש עם הגר"א ושטח בפניו את כל המקרה וכל העדויות, וביקש כי יסייע לו לפסוק בדבר.

שמע הגר"א את דברי רבי יהושע בהקשבה גדולה וענה לבסוף: "לא נביא אני ולא בן נביא. לא אוכל להביע מהי דעתי בטרם אשמע במו אוזניי את דברי העדים."

רבי יהושע החליט להזמין את האיש והאשה וכן את שני העדים שיבואו לוויילנה על חשבוננו, ושם יפסוק להם הגר"א את משפטו.

באו כולם לוויילנה. בתחילה שמע הגר"א את טענות האיש והאשה בלי נוכחות העדים. לאחר מכן הזמין את העד הראשון לבית מדרשו וביקש ממנו לומר את עדותו שלא בפני העד השני. לאחר מכן הזמין את העד השני לבדו, שניהם העידו מילה במילה את עדותם. בסיום עדותו של העד השני, הכניס הגר"א את העד הראשון ואז קם על רגליו והחל לצעוק: "עדי שקר הם! עדי שקר הם!"

תלמידיו של הגר"א וגם רבי יהושע נבהלו. על העדים נפלה אימה לשמוע דברים כה נחרצים וחמורים מגדול ישראל. מתוך רעה הודו כי קרובי הבעל, שהייתה להם טינה על האישה, ביקשו מהם תמורת בצע כסף להעיד כנגדה, והם הוציאו דיבת שווא על בת ישראל חפה מפשע.

הדיון תם והעדים עזבו את בית המדרש בבושת פנים. רבי יהושע פנה אל הגר"א ואמר: "ילמדני מורי ורבי כיצד ידע כי מדובר בעדי שקר, הלא דבריהם היו מאוד משכנעים?!"

"כבר אמרתי לך", פתח הגר"א, "כי איני נביא ולא בן נביא, אבל משנה אני יודע לדרוש. וכך כתוב בסנהדרין פרק ג' משנה ו': 'כיצד בודקים את העדים? היו מכניסין אותם ומשאירין את הגדול שבהם ואומרים לו: אמור האיק אתה יודע... ואחר כך מכניסים את השני ובודקים אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים - עדותן קיימת'. ולכאורה הדבר תמוה, הלא רבנו הקדוש,

מסדר המשנה, שהרמב"ם העיד עליו שהיה צח לשון ומופלג מכל אדם בלשון הקודש ודקדק בכל מילה, מדוע ראה לנכון להוסיף את המילה 'נמצאו'? הלא יכול היה לקצר ולומר: אם דבריהם מכוונים עדותן קיימת?!" לאחר אתנחתא קלה המשיך הגר"א:

"כאן לימד אותנו רבנו הקדוש פרק בתורת הנפש של האדם. יש כלל גדול - שאין שני בני אדם מדברים בסגנון אחד. כאשר שני אנשים מספרים על עובדה אחת, מן ההכרח שכל אחד מהם יספר את העובדה בדרך שונה. כל אחד יספר בסגנונו, ותפקיד הדין הוא לראות אם דבריהם מכוונים בתוכן. אם דבריהם מכוונים גם בסגנון, ברור כי בדו את הדברים מלבם, ונדברו איש עם רעהו לספר את העובדה ברבים בסגנון אחד ובשפה אחת! ומשום כך דקדקה המשנה לומר: 'אם נמצאו דבריהם מכוונים', כלומר שאנחנו מחפשים את תמצית דבריהם ומוצאים שהם מכוונים. אבל אם דבריהם מכוונים מראש ושפה אחת וסגנון אחד לשניהם, הרי קרוב לוודאי שעדות כזאת בדויה היא. וכדי לאמת את דעתי התחלתי לצעוק שהם עדי שקר, והרמאים הללו חשבו כי נבואה בפי והודו על רמאותם. אבל אנוכי רק מתוך דיוק המשנה הכרתי לדעת בשקר עדותם..."

רבי יהושע צייטלס השתאה מחכמתו של הגאון מווילנה, ומאז דאג לבוא לפתחו לעתים מזומנות, שמע תורה מפיו והפך לתלמידו המובהק.

הם כבר ירוצו מעצמם...

אכן, השפעתנו על תלמידינו ובנינו היא לאין ערוך לא רק בתגובות הישירות שלנו כלפיהם אלא אף בעצם ההתנהלות שלנו אל עצמנו ובעצם עניינה... היא משפיעה ומקרינה, ונביא ראייה אחת לדברים מיני רבות, וכדלהלן:

בתיאור מכת הארבה במצרים, נאמר שבאו עבדי פרעה אל פרעה וטענו בפניו כי לא ניתן להמשיך יותר במצב הנוכחי, כאשר המכות רודפות אחרי העם המצרי, חודש אחרי חודש, ומבחינתם עדיף לוותר על העבדים הללו. וכך טענו אנשי מצרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש? שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלוקיהם, הטרם תדע כי אבדה מצרים?!"

לנוכח דעת הקהל הנשמעת בארמון פרעה, נקראים משה ואהרן ופרעה פותח עמהם בהידברות של משא ומתן: "ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלוקיכם מי ומי ההולכים?"

משה משיב בפסקנות: "בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו, בצאננו ובבקרנו נלך, כי חג ה' לנו".

אולם פרעה טוען בפני משה כי הוא רואה באיצטגנינות שלו כי "רעה נגד פניכם". זאת ועוד, הרי רק הגברים עובדים את ה' ולא הטף. ועל כן הוא מציע: "לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים". תשובת משה על כך אינה מופיעה בתורה, אלא רק כביכול יש פיצוץ של המשא ומתן, כנאמר: "ויגרש אותם מאת פרעה".

לכאורה, פרעה טוען טענות ענייניות וחזקות. ראשית הוא רואה רעה נגד פניהם, וכמו שמסביר רש"י בשם מדרש אגדה: שפרעה ראה באיצטגנינות כוכב ששמו רעה עולה לקראתם במדבר, שהוא סימן דם והריגה, ואכן כשחטאו ישראל בעגל וביקש הקב"ה להרגם אמר משה בתפילתו: "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם", זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד: וינחם ה' על הרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל אותם יהושע. הרי שטענת פרעה היתה נכונה, ורק ברגע האחרון ה' הפכה. אך על דברים שמיימיים אלו שנאמרו ניחא, משה אינו צריך להשיב לו, אולם כנגד הטענה הפשוטה והטבעית שאין דרך הטף לזבח, אנו לכאורה לא מוצאים כל תשובה עניינית מפי משה, האם פרעה לא זכאי לתשובה על כך?

ניתן לומר שגם על טענה זו השיב משה רבנו וזאת בדבריו: "בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו כי חג ה' לנו". אמנם אין דרכם של הטף לזבח אומר משה רבנו, אך כיון ש"חג ה' לנו", לא נוכל לעצור אותם מלהצטרף אלינו, כי הם מעצמם יראו את התלהבות המבוגרים ומרצונם ירצו להגיע אל מקום עבודת ה'.

זאת ועוד, גם מקנה ישראל ילך מעצמו למדבר כדי שיקריבו ממנו קרבן לה', כמו פרו של אליהו (מלכים א פרק יח) שהלך מעצמו לאליהו וביקש שיקריבוהו על גבי המזבח כדי שיתקדש שם שמים על ידו, כמו חמורו של פנחס בן יאיר, שיראת השמים של בעליו היתה גדולה עד שהשפיעה גם על החמור.

וכפי שנאמר בתהילים (נא) "היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל, אז יעלו על מזבחך פרים" - בשעה של בניית חומות ירושלים יחפצו מעצמם הפרים להיות מוקרבים על מזבח ה'.

אם כן, תשובתו של משה רבינו על טענת פרעה לכו נא הגברים - כי אין דרך הטף לעבוד את ה' היתה: ש"בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו, בצאננו ובבקרנו נלך", הם ירוצו בעצמם מתוך התלהבות פנימית שלהם, כיון שיחושו ש"חג ה' לנו".

אם הקטר חם- כל הקרונות נוסעים...

כשהגיעה הרכבת הראשונה לסאסוב, יצאה כל העיירה לראות את היצור המוזר הזה, שאינו קשור לסוס, לאופניים או לעגלה. גם ר' משה לייב מסאסוב זי"ע היה בין הבאים, והנה רואים אותו חסידיו יוצא וממשש את הקרונות, מנסה לעטוף אותם בזרועותיו. כשהגיע לקטר השוצף, החם ומעלה האדים, הוא ממש גהר עליו. כששב מן הקטר שאלו אותו חסידיו לסיבת ההתלהבות שבה קיבל את הרכבת.

"כשנגעתי בקרונוט", ענה להם ר' משה לייב בחינך, "חשתי בקור העולה מהם. הכל צונן, קפוא. לוחות המתכת מציפים צינה עמוקה. אבל כשהגעתי אל הקטר גיליתי כמה חום הוא מוציא, כמה הוא לוהט ומלהיט את הלבבות. אז הבנתי כי אם הקטר חם ולוהט הוא יכול לגרור ולהמשיך את הקרונוט הצוננים שמאחוריו ואף לחמם אותם".

כשיש התלהבות אצל המנהיגים, כשבוערת אש להבת אצל ההורים והמבוגרים, הם יכולים לגרור אחריהם גם את הדור הצעיר, את הציניים והקרים, כולם מושפעים ונגררים להתלהבות דקדושה. כל שעלינו לעשות הוא להבעיר בליבותינו את אש הקודש ובעקבותיה נגרור את דור העתיד אחרינו.

דרך החינוך הראויה

ובאמת, כיון שהדברים לא פשוטים בכלל ומצריכים הרבה שימת לב ותפילות שלא ניכשל במלאכה החשובה, אם לא החשובה ביותר, לפני ה', נציין דברים מאלפים שאמר מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א כחיזוק להורים ומחנכים, והדברים מדברים בעד עצמם לראות ולהבחין כיצד אחד הגדולי הדור מביט על העניין... וכדלהלן:

"ענייני חינוך, אינם נוגעים לבחורים, אבל בעתיד יהיו נוגעים גם להם, כיצד מחנכים. כבר דיברנו שיש הורים שמחנכים את ילדיהם בצורה שאינה נכונה, מחנכים את הילדים ליראת שמים, לתורה ולמצוות, אבל החינוך הוא חינוך כזה שגורם לילד שישנא חלילה את התורה והמצוות, מפני שמחנכים אותו בכפייה, ועל ידי זה התוצאה היא הפוכה.

ומעשה שהיה לפני שנים רבות בבעל תשובה ממשפחה ידועה, שבצעירותו הידרדר ויצא לתרבות רעה, וכשהתבגר לאחר נישואיו חזר בתשובה, והוא שומע שיעורים ולומד הכל חוץ מגמרא, הוא נהנה לשמוע הלכות, דברי אגדה ומוסר, ועושה מצוות, מעשים טובים וחסד, תפילה, מהכל הוא נהנה, חוץ מלימוד הגמרא, מפני שכשהיה ילד לא רצה ללמוד גמרא, וההורים הכריחו אותו בכפייה ללמוד גמרא, ומאז נשאר לו פחד מלימוד הגמרא, עד שכבר אינו מסוגל ללמוד גמרא, וצריך פסיכולוג שיוציא את הפחד מליבו.

והדברים ידועים, שאם מכריחים את הילד לעשות דבר בכפייה, זה משניא עליו את אותו הדבר, וכשמכריחים את הילדים להתפלל, הם מפסיקים להתפלל, לכן יש ילדים שעומדים בבית הכנסת ולא מוציאים מילה מהפה, מפני שהכריחו אותם להתפלל, אבל ההורים אינם מבינים את זה, וכשרואים שהילד אינו בסדר מיד מעירים לו, ואינם חושבים מה יהיו התוצאות.

ולפעמים ההורים גורמים לתוצאה הפוכה אפילו שלא בכפייה, וכפי שהיה מעשה לפני הרבה שנים שהגיע אלי אבא וסיפר על בנו שאינו לומד, והתברר שהסיבה לזה היתה מפני שהאב היה חוקר ודורש אותו כיצד הוא לומד, ולא עשה זאת בדרך כפייה, רק כעומד על המשמר לבדוק ולהעיר, אבל הבן שהיה עדין במיוחד, ירא שמים ובעל מידות טובות, כשראה שאביו אינו מרוצה ממנו, זה גרם לו לכאב גדול מאוד, עד שלא היה מסוגל להתרכז בלימודו, כי רצה שאביו יהיה מרוצה ממנו, וחשב כל הזמן כיצד לרצות את אביו, וכשהלב טרוד במחשבה אחרת אי אפשר ללמוד.

וכבר מבואר כן בגמרא (עבודה זרה יט, א) שמסופר שם על לוי ורבי שמעון ברבי שלמדו תורה מפי רבי, הנה באותו הזמן עדיין לא היו גמרא ומשניות מסודרות, אבל למדו בעל פה את המשניות בלשונם המקובל איש מפי איש עד משה רבינו, והיו אנשים שנקרא "תנאים" מפני שזכרו בעל פה את הנוסחאות המקובלות של לשון המשנה, והיו אנשים כאלו מתחילת מתן תורה עד זמן ממושך גם אחרי שנכתבה המשנה, וזהו שמצינו הרבה פעמים בגמרא 'תני תנא קמיה דרבי יוחנן', 'תני תנא קמיה דרבי אבהו', שהם התנאים שהיו שונים בעל פה את הברייתות והמשניות בלשונם המקובל במדויק.

וכשסידר רבינו הקדוש את המשניות מפני צורך השעה, כתב ששה סדרי משנה שהם החלק הנגלה, אבל גם רמז בתוך המשניות הרבה סתרי תורה, והקדמונים ביארו (הרמ"ע מפאנו במאמר מאה קשיטה, והגר"א מובא בהקדמת פאת השולחן) שמטעם זה אנו מוצאים בגמרא שמכח קושיא אמרו על המשנה 'חסורי מחסרא והכי קתני', ואילו כשקשה על ברייתא אמרו 'תריץ ואימא הכי', כי 'חסורי מחסרא והכי קתני' אינו תירוץ והוספה על המשנה, אלא הכל רמזו בתוך המשנה, והוא מהחלק הנסתר של סודות התורה שהחסירו רבי בכוונה, ולא הזכירו במשנה כי אם ברמיזה, ולכן לא תיקנו והוסיפו זאת בגוף המשנה.

וכמו שידוע כי בפסוקי התורה יש בהם הרבה נסתר, וכמו שאמרו (עירובין כא, ב) שיש לדרוש על כל תג ותג תילי תילים של הלכות, ויש את כל ספרי המקובלים על סתרי התורה, הזוהר הקדוש, כתבי האר"י, רבי חיים ויטאל, ספרי הקבלה של הגר"א, קל"ח פתחי חכמה להרמח"ל, הכתובים בלשונות של קבלה עמוקים מאד, כך גם רבינו הקדוש כתב את המשניות ורמז בהם הרבה סתרי תורה שבעל פה.

וכגון מה שאמרו (שם יד, ב) כי לאברהם אבינו היו ארבע מאות פרקים במסכת עבודה זרה, וכי אלו ארבע מאות פרקים של הלכות! הרי אין לנו בשולחן ערוך הלכות רבות כל כך בהלכות עבודה זרה, ומסתבר כי ארבע מאות פרקים אלו היו סתרי תורה של ענייני אמונה, כי עבודה זרה היא חיסרון אמונה, ולאברהם אבינו היו ארבע מאות פרקים של ענייני אמונה, מה נקרא אמונה.

וכשאמרו בגמרא 'חסורי מחסרא והכי קתני', זהו דבר שרבי החסירו בכוונה על פי הפירוש הנסתר של המשנה, והרמ"ע מפאנו והגר"א שם הביאו רמז לזה מהפסוק בשיר השירים (ז, ב) "חמוקי ירכיך", 'חמוק' ראשי תיבות 'חסורי מחסרא והכי קתני', ו"ירכיך" היינו נסתר וכמו שאמרו (מועד קטן טז, א) מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, והיינו שכל חסורי מחסרא שבש"ס

הם מסתרי התורה, וכל זה מרומז בשיר השירים, כמו שמצינו שמרומז בשיר השירים גם על שישים מסכתות הש"ס, שאמרו חז"ל במדרש (במדבר רבה יח, כא) על הפסוק "שישים המה מלכות" - שישים מסכתות.

והובא בגמרא על לוי ורבי שמעון ברבי שלמדו תורה מפי רבי, וכתוב שם שרבי למד איתם ספרי נביאים וכתובים, וכשגמרו את אחד מספרי המקרא והיו צריכים להתחיל ספר חדש התחיל ויכוח ביניהם, כי רבי היה מלמד אותם לפי מה שהם ביקשו ללמוד, וכל אחד מהם רצה ללמוד ספר אחר, לוי רצה ללמוד ספר משלי, ורבי שמעון ברבי רצה ללמוד תהלים, ולבסוף הצליח רבי שמעון ברבי לכפות ולשכנע את לוי שילמדו תהלים.

וכתוב בגמרא כי אכן התחילו ללמוד תהלים, וכשהגיעו לפסוק השני בתהלים "כי אם בתורת ה' חפצו" פירש להם רבי ואמר, מהו חפצו? שאין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ, ושמע זאת לוי ואמר: "רבי, נתת לנו רשות לעמוד", והיינו שהוא צריך לעזוב את רבי, ומפני שאין לבו חפץ ללמוד עכשיו תהלים, והוא רוצה יותר ללמוד ספר משלי ולא תהלים, וצריך ללכת ללמוד משלי כפי מה שלבו חפץ, ולא להמשיך ללמוד תהלים שאין לבו חפץ בזה.

ורש"י פירש שם: "ממקום שלבו חפץ לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו, שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על תאוותו", והיינו כיון שלבו חפץ ללמוד עניין אחר, הרי בשעת הלימוד הוא טרוד כל הזמן מדוע אינני לומד את אותו עניין, ואינו יכול להתרכז כראוי להבין את מה שהוא לומד, כי אכפת לו מדוע אינו לומד עכשיו משלי, ואפילו שיוכל ללמוד משלי בפעם אחרת, מכל מקום כיון שלבו חפץ ללמוד עכשיו משלי, לבו טרוד בשאיפה הזאת, עד שאינו מסוגל להתרכז כראוי בלימודו.

ולמדנו מזה שאם יש מחשבה נוספת בשעת הלימוד, זה כבר גורם שאינו יכול להתרכז בלימודו כראוי, ואפילו לוי שהיה תנא ותלמיד של רבי, היה אסור לו ללמוד תהלים בזמן שלבו חפץ משלי, כי מאחר שאין לבו חפץ בזה, לא יוכל להבין את מה שהוא לומד, ואפילו אם יבין משהו זה לא יהיה עומק ההבנה כמו שהיה מבין במה שלבו חפץ, ולא יהיה לו את העריבות והסקרנות שצריכים להיות בלימוד התורה, כיון שלבו על תאוותו ללמוד משלי כפי מה שלבו חפץ, זהו טבע האדם, וכך גם הבן שהיה טרוד כל הזמן במחשבה שצריך לרצות את אביו, מחשבה כזו בשעת הלימוד מפריעה וגורמת שלא יוכל להתרכז בלימודו כראוי.

והחינוך הנכון הוא שלא בדרך כפייה, לכן כשמתחילים ללמד את הילד אל"ף ב"ית, אם רואים שאינו רוצה ללמוד, מפתים אותו ונותנים לו סוכרייה, וכך בתחילה הוא לומד בשביל הסוכרייה, עד שמקבל טעם באל"ף ב"ית ונהנה מזה, וכן אחר כך כשמלמדים אותו לקרוא ולחבר את האותיות, אם זה לא מעניין אותו ונותנים לו סוכרייה, ובמשך הזמן כשהוא רואה שהוא יודע הוא נהנה מזה, והידיעה נותנת לו מרץ להמשיך הלאה, וכך בכל השלבים שמלמדים אותו, במשך הזמן יקבל טעם בזה, עד שירצה מעצמו ללמוד.

וכן בתפילה, כיצד מחנכים בתפילה? בדרך הטבע ילד מחקה את אביו ומתפלל כמוהו, וכפי שרואים ילד קטן שמגיע הביתה ולובש את הטלית של אביו ועושה את עצמו לחזן, זהו טבע החיקוי, כי הוא רואה שהגדולים עושים ככה, וממילא גם הוא רוצה להיות כמו גדול, למרות שאינו מבין מדוע עושים זאת, וכך גם כשילד קטן מתחיל לעשן, ידוע בשם האמרי אמת מגור שאמר כי העישון מתחיל ביגאוה, שהילד רואה שהגדולים מעשנים, וגם הוא רוצה להרגיש חשיבות ולהיות כמו גדול, אך לבסוף זה גם 'תאוה', שמקבל טעם בעישון ומתמכר לזה.

כל ילד מטבעו רוצה להיות כמו גדול, ויש ילדים קטנים שבאים מבית הכנסת בימים הנוראים, וחוזרים על כל המנגינות של החזנים, למרות שאינם מבינים כלל את פירוש המילים ורק אוהבים את המנגינה, כי הטבע של הילד הוא לחקות את מה שהוא רואה אצל המבוגרים, וכשהוא רואה שאביו מתפלל גם הוא רוצה להתפלל כמו אביו, וכך במשך הזמן הרגל נעשה טבע עד שמבין את פירוש המילים ומקבל טעם בתפילה, שהתפילה נעשית אצלו תענוג, והוא אוהב את התפילה, אבל אם מכריחים אותו בכפייה להתפלל, זה משניא עליו את התפילה.

כך הוא טבע הילד בכל העניינים, כמו שידוע שאם רוצים שהילד יאכל ודורשים ממנו לאכול בכפייה, או שהוא מרגיש שרימו אותו ודחפו לו את האוכל בהיסח הדעת, זה גורם שהוא לא רוצה לאכול, ולפעמים הוא גם מקיא את מה שאכל, אבל אם לא מבקשים ממנו שיאכל, הוא מעצמו אוכל הרבה לשובע עד שלפעמים צריכים למנוע אותו שלא יאכל יותר מדי שזה מזיק לבריאות, כי באמת יש תאוות האכילה והאוכל הוא טעים, אלא שאם מכריחים אותו לאכול זה משניא עליו וגורם שיעשה דווקא להיפך.

וכך היא המידה בכל ענייני החינוך, כשמלמדים את הילד חומש או גמרא, אם מכריחים אותו ללמוד זה גורם שישנא את הלימוד, וכך גם אם אדם לומד מוסר מפני שהכריחוהו לזה, אינו יכול להמשיך ללמוד מוסר, מפני שאינו מרגיש כלל שהוא צריך את זה, ואינו מבין לשם מה הוא צריך ללמוד מוסר, בפרט אם כתוב שם דברים שהם נגד הטבע שלו, זה לא מדבר אליו, ואינו רוצה שיאמרו לו מה לעשות.

אבל באמת צריכים לדעת כי ספרי המוסר אינם רק דברי תוכחה, אלא יש בהם הרבה ידיעות מעניינות מאוד, ואפשר ללמוד אותם כמו לימוד בקיאות, שזה מושך לדעת עוד ידיעה ועוד ידיעה, ויש סקרנות לדעת ידיעות גם במוסר, מה היא זהירות ומה היא זריזות, אלא שיש כאלה שמפחדים מלימוד המוסר, מפני שחושבים כי אם יידעו מה היא זהירות ומה היא זריזות, יראו שאינם זהירים ולא זריזים, ויהיה להם גיהנום.

ומעשה שהיה באדם אחד שפחד לפתוח ספרי מוסר בילדותו, עד שפעם אחת שלא בכונה פתח ספר 'חיי אדם' בהלכות ראש השנה ויום כיפור, שיש שם דברי חיזוק והתעוררות על מה צריך לחזור בתשובה, וכשראה את הדברים הבין שהוא רחוק מלהיות צדיק, כי הוא לא היה מקיים את כל הדברים הכתובים שם, אבל לא הצטער אלא שמח בזה, שעכשיו הוא יודע מה

שצריך לתקן, והוא יודע את הבעיה שיש לו, וכמו אדם שיש לו בעיה רפואית שיכול לטפל בה, שהוא שמח שיודע את הבעיה ויכול לרפא אותה.

ויש גם עניין של חינוך עצמי הנוגע לכל אחד ואחד, בני הישיבה שייך אצלם חינוך עצמי בשמירת סדרי הישיבה, ובאמת סדרי הישיבה הם קצרים מאוד, והזמן הקבוע במסגרת הסדרים הוא עד השעה עשר בלילה, ומי שזקוק הרבה למנוחה יכול ללכת לישון מיד אחר הסדר, ורוב הציבור יכולים בנקל להקפיד על שמירת כל סדרי הישיבה, ויש אפילו עודף זמן, אבל צריכים שתהא זריזות לישון בזמן מיד אחר שמפסיקים ללמוד, ולא להורות היתר ולהעביר הזמן בבטלה, כי אמנם שיחה בטילה זה מושך ומעניין מאד, אבל זה בטלה.

וכבר אמרו חז"ל (ספרי דברים יא, כב) "אם תעזבני יום יומיים אעזבך", אדם שנהנה מהבטלה זה אסון, כי הבטלה מושכת ועלול להתמכר לזה, וכמו שיש התמכרות לאלכוהול, ויש גם התמכרות לדברים אסורים גרועים יותר, כך גם יש התמכרות לבטלה שאינו הולך לישון בזמן, ומוכרח להעביר זמן רב בבטלה, זהו דבר שלא היה בישיבה מלפנים, ואפילו בלומז'א שהיו שם בעיקר בחורים מבוגרים, המתמידים הכי גדולים הלכו לישון בזמן, וקמו לתפילת שחרית בישיבה.

אני זוכר ששני המתמידים הכי גדולים בישיבת לומז'א, האחד היה לומד עד השעה אחת עשרה וחצי בלילה, והשני למד עד שתיים עשרה בלילה, אבל מיד לאחר מכן היו הולכים לישון וקמו לתפילת שחרית בישיבה, וכל היום למדו בלי הפסקה, לאחר תפילת שחרית היו יורדים לרגעים ספורים לחדר האוכל, ומיד אחר כך חזרו ללמוד עד תפילת מנחה בלי הפסקה, ושוב היו יורדים לרגעים ספורים לארוחת הצהריים, ומיד לאחר מכן חזרו ללמוד, בלי הפסקה של מנוחת צהריים, וכך המשיכו ללמוד עד סדר מוסר, וכולם היו נמצאים בסדר המוסר, ולאחר תפילת מעריב חזרו ללמוד עד סוף היום, ללא שום בטלה.

כל אחד צריך ללמוד לפי כוחותיו, ומי שמקפיד על שמירת כל סדרי הישיבה, ומשתדל עם זריזות ללכת לישון בזמן, הרי הוא עוסק במצוה כל הזמן, כי הוא ישן כדי שיהיה לו כוח ללמוד, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) כי אדם שכל מעשיו לשם שמים, וישן כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, הרי הוא עובד השם בשינתו, וכך גם נפסק להלכה בדין שלוחי מצוה, שפטורים מן הסוכה גם בשעת שינתם, כי השינה שלהם היא לצורך המצוה, כדי שיהיה להם כוח למחר לעסוק במצוה, ונקראים עוסקים במצוה גם בשעת שינתם.

לא להסתגף

פעם סיפרתי למו"ר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל שראיתי בשם אחיו יבלח"א, הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, שהביא מהגר"ד פוברסקי זצ"ל שאמר כי פעם דיבר עם מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל וסיפר לו שבאותו היום לא אכל כלום והוא מרגיש הרגשה יותר טובה, כי כשהוא אוכל זה מכביד עליו, ועכשיו מרגיש יותר קל, וכמו שעושים התעמלות גופנית לפני האוכל שאז מרגישים יותר קל.

ואמר לו הגרי"ז: נכון, אבל אין ברירה ומוכרחים לאכול, ודאי שאם לא אוכלים מרגישים הרגשה יותר טובה מצד הגוף וגם מצד הנשמה, אבל אין ברירה ומוכרחים לאכול. ע"כ.

כששמע זאת, היתה ניכרת על פניו של מו"ר זצ"ל הבעת תמיהה, ואמר לי שצריך לשים לב לא להיכנס לדרך כזו של סגפנות, שהרי ודאי צריך לאכול ולהתקיים בצורה שבה יוכל האדם לעבוד את בוראו כראוי..
ה' יזכנו.

**מופץ לעילוי נשמות ישראל אשר אין מי שיזכיר וינציח שמותם
הארות והערות יתקבלו בברכה במייל זה**

שבת שלום

מיכאל זכריהו